

C h a p t e r

7

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตย

ศาสตรินทร์ ตันสุน*

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

“...เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม...”

ราชอาณาจักรไทยภายใต้พระบารมีและพระบรมโพธิสมภารแห่งบูรพกษัตริยาธิราชเจ้า และภายใต้พระบารมีและพระบรมโพธิสมภารแห่งองค์พระประมุขที่เป็นที่รักยิ่งของชาวไทย คือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตามพระปฐมพระบรมราชโองการ “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ทวยราษฎร์ต่างได้อาศัยพระบารมีของอัครกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เป็นที่พึ่ง กอปรทั้งความสมัครสมานสามัคคี และการเป็นหนึ่งเดียวของประเทศไทยในการต่อสู้ กู้ชาติ กู้แผ่นดิน ด้วยวิญญูณแห่งเสรีชนผู้รักอิสระ และเสรีภาพ ยอมเสียสละชีวิต และเลือดเนื้อเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพและพิทักษ์ประชาธิปไตย โดยยึดถือเยี่ยงอย่างบรรพบุรุษที่สละชีวิตและเลือดเนื้อเอาเลือดทาแผ่นดินเพื่อธำรงไว้ซึ่งเอกราชและความเป็นไทมาตลอด จึงสามารถธำรงไว้ซึ่งฐานะแห่งเสรีชนของราชอาณาจักรไทย โดยสามารถยืนตระหง่านอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีในสังคมนานาชาติได้จวบจนทุกวันนี้

การเสด็จเถลิงถวัลย์ขึ้นครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช นั่นคือ ในช่วงนับแต่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร (20 กันยายน พ.ศ. 2468 - 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489) เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 และรัฐบาลหลวงประดิษฐมนูธรรม

(นายปรีดี พนมยงค์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 7) ในขณะนั้นได้เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระศรีนครินทร์ราบรมราชชนนี กราบบังคมทูลฯ ขอพระราชทานอัญเชิญ พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติสืบต่อจากพระบรมเชษฐาธิราช เป็นพระมหากษัตริย์ไทยลำดับที่ 9 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ และทรงปกครองประเทศด้วยหลักทศพิธราชธรรม มาตลอดระยะเวลา 7 ทศวรรษ สิ่งหนึ่งที่ผู้เขียนพึงสังเกตเห็นนั่นคือ พระองค์

ยึดมั่นในวิถีทางของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พระองค์ทรงสถาปนาความชอบธรรมทางการเมือง และมีบทบาททางการเมืองในการแก้ไขวิกฤติการณ์ของสังคมการเมืองไทย มาโดยตลอด นับเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทยทุกผู้ทุกนามไม่ว่าจะเป็นใครโดยถ้วนหน้ากัน

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ วัฒนธรรมที่พระองค์ยึดมั่น

ในระยะเวลา 70 ปีของการครองราชย์สิ่งที่เราต่างพบเห็นกันมา โดยตลอด คือ พระราชจริยวัตรที่ดำเนินอยู่บนวิถีแห่งระบอบประชาธิปไตย ทั้งจากการกล่าวพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท หรือกระทั่งหลักการทรงงาน ที่เรามักทราบว่าพระองค์โปรดที่จะให้ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้เกี่ยวข้องให้ข้อมูล ถวายรายงานแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นที่พระองค์กำลังสนใจหรือทรงงานอยู่ ซึ่งก็เป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วม (Participation) ที่เป็นหลักสำคัญหนึ่งของอุดมการณ์ประชาธิปไตย และผู้เขียนพบว่า สอดคล้องกันกับการที่สังคมการเมืองไทยมีพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยมาอยู่เป็นระยะเวลาานาน แม้จะชะงักงันในบางช่วงระยะเวลาด้วยการปฏิวัติ ยึดอำนาจ แต่ท้ายที่สุดแล้ว สังคมการเมืองไทยก็ต้องกลับเข้ามาสู่รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อยู่ทุกครั้งไป ดังเช่นในยุคสมัยหนึ่งที่เราเผชิญวิกฤติการณ์ทางการเมือง ในปัญหาของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) ที่มีการลงสมัครรับเลือกตั้ง และมีพรรคการเมืองพรรคใหญ่เพียงพรรคเดียว ที่ลงสมัครแข่งขัน ขณะที่พรรคการเมืองที่มีบทบาทต่างประกาศไม่ลงเลือกตั้ง ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 โดยที่สถานการณ์ก่อนหน้านั้นมีการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเกิดวิกฤติขึ้นจากการชุมนุมประท้วงของกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” มีนายสนธิ ลิ้มทองกุล ผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ผู้จัดการและสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม ASTV โดยชุมนุมต่อเนื่อง

เพื่อประท้วงรัฐบาลนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท ทักษิณ ชินวัตร ในหลายข้อกล่าวหา โดยมีข้อกล่าวหาหนึ่ง คือ เรื่องของความเป็นเผด็จการรัฐสภาและไม่จงรักภักดี และทางพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและเครือข่ายแนวร่วม มีความพยายามที่จะขอพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณในการแก้ไขปัญหา ด้วยมาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 รวมถึงก่อนหน้านั้นที่เคยมีการยื่นถวายฎีกาขอนายกรัฐมนตรีพระราชทานมาแล้ว ซึ่งหลังจากนั้นเราถึงได้เห็นการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงยึดแนวทางตามวิถีแห่งประชาธิปไตยด้วยการมีพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่มีต่อตุลาการศาลปกครองสูงสุด เรื่อง การใช้อำนาจตามมาตรา 7 ความว่า

“...เพราะว่าถ้าไม่มีสภาผู้แทนราษฎร ไม่มีทางจะปกครองแบบประชาธิปไตย มีของเรามีศาลหลายชนิด มากมาย แล้วมีสภาหลายแบบ และก็ทุกแบบนี้จะต้องเข้ากัน ประองตองกัน และคิดทางที่จะแก้ไขได้ นี่พูดเรื่องนี้ค่อนข้างจะประหลาดหน่อย ที่ขอร้องอย่างนี้ แล้วก็ไม่อย่างนั้น เดียวเขาก็บอกว่าต้องทำตามมาตรา 7 มาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งขอยืนยัน ยืนยันว่า มาตรา 7 นั้น ไม่ได้หมายถึงให้มอบให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจที่จะทำอะไรตามชอบใจ ไม่ใช่ มาตรา 7 นั้น พูดถึงการปกครองแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่ได้บอกว่าให้พระมหากษัตริย์ตัดสินใจทำได้ทุกอย่าง ถ้าทำเขาจะต้องว่าพระมหากษัตริย์ทำเกินหน้าที่ ซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยเกิน ไม่เคยทำเกินหน้าที่ ถ้าทำเกินหน้าที่ก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย...”

(พระราชดำรัสในโอกาสที่พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ประธานศาลปกครองสูงสุด (นายอักษราทร จุฬารัตน) นำตุลาการศาลปกครองสูงสุด เฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล วันอังคาร ที่ 25 เมษายน 2549)

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าพระองค์ตระหนักรู้ถึงการใช้อำนาจหน้าที่ของพระองค์ตามระบอบประชาธิปไตย ตามหลักการของรัฐธรรมนูญ พระองค์จะไม่ทำอะไรที่กฎหมายไม่รองรับหรือทำเกินกว่าหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และหากจะพิจารณาอย่างจริงจังแล้ว ต้องนับว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) พระองค์ที่ 3 ต่อจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และในช่วงแรกของพระองค์นั้นรัฐธรรมนูญในช่วงแรก ๆ ก็ไม่ได้ระบุถึงอำนาจหน้าที่ของพระมหากษัตริย์อย่างชัดเจนเสียด้วยซ้ำ แต่หลังจากที่มีการใช้รัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่องมา จะพบว่าการดำรงตนของพระองค์ก็อยู่บนการรองรับตามรัฐธรรมนูญ และจากการที่พระองค์ในฐานะประมุขของรัฐ วางพระองค์ในโครงสร้างทางการเมืองชั้นสูงสุด ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น สามารถอธิบายเพื่อพิจารณาถึงความสำเร็จของการปกครองแบบนี้ โดย ลิจิตีวีเรคิน อธิบายถึงความสำเร็จของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยว่า จะต้องอาศัยตัวแปรใหญ่ ๆ 3 ตัวแปร ซึ่งมีดังต่อไปนี้ คือ (ลิจิตี วีเรคิน, 2550, หน้า 368-369)

1. สภาพสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic condition)
2. โครงสร้างและกระบวนการ (Structure and process)
3. วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic culture)

ตัวแปรที่หนึ่ง สภาพสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic condition)

สภาพสังคมและเศรษฐกิจจะต้องเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบบการเมืองแบบมีส่วนร่วม มีกลไกของรัฐที่ค้ำนึ่งถึงหลักนิติธรรม มีการประกันสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน มีการถ่วงดุลอำนาจของสถาบันการเมืองและองค์กรต่าง ๆ นักวิชาการได้ค้นพบว่า สภาพสังคมที่ชนส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง มีระดับการศึกษาสูงถึงระดับหนึ่ง มีชุมชนเมืองเกิดขึ้น

หลากหลาย มีการขยายตัวของสื่อมวลชน ฯลฯ ทั้งหลายทั้งปวงจะนำไปสู่ความตื่นตัวทางการเมือง ทำให้กลายเป็นชุมชนทางการเมืองที่คนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจถึงสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วม ขณะเดียวกันก็เคารพในกติกาของสังคมและการเมือง รู้แพ้ รู้ชนะ มีน้ำใจนักกีฬา พุดจาด้วยเหตุด้วยผลมากกว่าใช้อารมณ์ แต่ที่สำคัญที่สุด มีจิตวิญญาณของเสรีชนและความเป็นประชาธิปไตย

ในทางเศรษฐกิจนั้นมีการค้นพบว่า สังคมที่มีระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมสูง จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่า สังคมที่จะพัฒนาเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมนั้น ก็คงต้องมีเงื่อนไขทางสังคมตามที่กล่าวมาเบื้องต้น เพราะคนที่อยู่ในสังคมอุตสาหกรรมจำเป็นต้องมีการศึกษาอย่างเป็นทางการ มีการติดตามข่าวสารข้อมูล มีความรู้ทางเทคนิค มีการจัดตั้งเป็น กลุ่มผลิตภัณฑ์ทางการเมือง เช่น สหภาพ สมาคม ชมรม ฯลฯ ขณะเดียวกันเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมย่อมนำไปสู่การเกิดชุมชนเมืองอันเป็นกระบวนการตามปกติ สภาพสังคมและเศรษฐกิจที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จในการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ตัวแปรที่สอง โครงสร้างและกระบวนการ (Structure and process)

โครงสร้างและกระบวนการที่จะนำไปสู่การสถาปนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โครงสร้างและกระบวนการเกิดจากกฎกติกาที่สังคมช่วยกันสร้างขึ้น อาจเกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมาจากกระบวนการวิวัฒนาการ เช่น กรณีของอังกฤษ ซึ่งไม่มีการเขียนกติกาหรือรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนกรณีของสหรัฐอเมริกา นั้น มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร กำหนดโครงสร้างของระบบการเมืองไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้ โครงสร้างและกระบวนการจึงขึ้นอยู่กับข้อกำหนดขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญจึงมีความสำคัญเพราะเป็นการวางกติกาของโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองและการปกครองบริหาร กล่าวอีกนัยหนึ่ง เท่ากับเป็นการสร้าง

ระบบการเมืองขึ้นด้วยกฎหมาย และเมื่อโครงสร้างและกระบวนการถูกกำหนดแล้ว ก็จะมีผลบังคับให้ประชาชนปฏิบัติตามในระดับหนึ่ง แต่ข้อที่ต้องระวังก็คือ พฤติกรรมของมนุษย์ มิสามารถจะทำให้เป็นไปตามที่ตราไว้ตามกฎหมาย แต่เพียงอย่างเดียว

โครงสร้างและกระบวนการที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ ต้องเอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีการถ่วงดุลอำนาจ และตรวจสอบซึ่งกันและกัน มีหลักนิติธรรม ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วม ฯลฯ

ยังมีตัวแปรที่สำคัญอีกตัวแปรหนึ่ง นั่นคือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมทางการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากว่า ถึงแม้กฎหมายจะกำหนดไว้อย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็พร้อมที่จะละเมิดกฎเกณฑ์เสมอด้วยการ ตะแบงและหลีกเลี่ยง ตัวแปรในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม และวัฒนธรรมการเมืองจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ตัวแปรที่สาม วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic culture)

วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น ถ้าประชาชนในสังคมนั้น ๆ มีวัฒนธรรมการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ก็จะมีแนวโน้มที่จะเคารพสิทธิของผู้อื่น พร้อมทั้งจะต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง ดำรงไว้ซึ่งพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม มองเห็นผู้อื่นเสมอภาคกับตน มีแนวโน้มที่จะร่วมมือร่วมใจกันเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม มีศรัทธาในมนุษย์ และใช้เหตุใช้ผลในการเจรจาพิพาทและการต่อรอง ทั้งหมดนี้คือจิตวิญญาณประชาธิปไตย (Democratic spirit) ซึ่งจะมีส่วนทำให้การพัฒนากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ ในทางกลับกัน ถ้าวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมใดมีความโน้มเอียงที่จะมีอำนาจนิยม ใช้การปกครองแบบเผด็จการ บังคับขู่เข็ญ ลู่แก่อำนาจ ละเมิดกฎหมาย ไม่คำนึงถึงหลักนิติธรรม ฯลฯ สังคมนั้นก็จะเป็นสังคมที่ปราศจากวัฒนธรรมการเมืองแบบ

ประชาธิปไตย คนในสังคมจะขาดจิตวิญญาณของความเป็นประชาธิปไตย ในสังคมเช่นนี้ ถึงแม้โครงสร้างและกระบวนการจะวางไว้อย่างสวยงาม โดยการร่างรัฐธรรมนูญ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยก็ไม่สามารถจะดำเนินต่อไปได้ เพราะกฎกติกาที่ร่างเอาไว้ขาดความศักดิ์สิทธิ์ อันเนื่องมาจากการล่วงละเมิดของคนในสังคม

จากตัวแปรทั้งสามประการที่ลิขิต เสนอมานั้น เราจะพบว่าในช่วงแรกของการปกครองของพระองค์ อาจจะไม่เห็นบทบาทของการเป็นพระมหากษัตริย์ที่เป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตยไม่เด่นชัดนัก เนื่องจากในขณะนั้นทรงมีพระชนมายุเพียง 19 พรรษา ยังไม่บรรลุนิติภาวะ จึงยังมีได้ทรงประกอบพิธีพระบรมราชาภิเษก และยังทรงศึกษาไม่จบ จึงได้เสด็จกลับไปศึกษาต่อยังประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และได้ทรงเปลี่ยนการศึกษาจากสาขาวิทยาศาสตร์มาเป็นวิชากฎหมายและการเมือง เพื่อเตรียมพร้อมที่จะรับพระราชภาระในฐานะองค์พระประมุขของชาติ โดยมีคณะอภิรัฐมนตรี ซึ่งเป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ในขณะนั้น ทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประกอบด้วย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอลองกุฎ กรมหมื่นอดิศรอุดมศักดิ์ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร พระยามานวราชเสวี (ปลอด ณ สงขลา) และพลตำรวจเอก หลวงอดุลเดชจรัส (บัตร์ พึ่งพระคุณ) และเมื่อสำเร็จการศึกษา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัตกลับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2493 ทรงประกอบพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ต่อจากนั้นได้โปรดเกล้าฯ จัดพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2493 และจัดพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 และในวันนั้นทรงมีพระปฐมบรมราชโองการดังกล่าว

และอีกพระราชดำรัสหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นได้เป็นอย่างดีว่า พระองค์มีพระราชประสงค์ให้กระบวนการทางการเมืองดำเนินไปตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ โดยได้ตรัสต่อคณะผู้พิพากษาประจำศาลฎีกาว่า

“...จะทำให้บ้านเมืองปกครองแบบประชาธิปไตยได้ อย่าไปคอยที่จะให้ขออนายกพระราชทาน เพราะขออนายกพระราชทาน ไม่ได้เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ข้าพเจ้ามีความเดือดร้อนมาก ที่อะอะอะไรก็ขอพระราชทานนายกพระราชทาน ซึ่งไม่ใช่การปกครองแบบประชาธิปไตย ถ้าไปอ้างมาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญ เป็นการอ้างที่ผิด มันอ้างไม่ได้ มาตรา 7 มี 2 บรรทัดว่า อะไรที่ไม่มีในรัฐธรรมนูญ ก็ให้ปฏิบัติตามประเพณีหรือตามที่เคยทำมา ไม่มีเขาอยากจะได้นายกพระราชทาน เป็นต้น จะขออนายกพระราชทานไม่ใช่เป็นเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นการปกครองแบบขอโทษพูด แบบมั่วแบบไม่มี ไม่มีเหตุผล สำคัญอยู่ที่ท่านที่เป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา มีสมองที่แจ่มใส สามารถ ควรที่จะสามารถที่จะไปคิดวิธีที่จะปฏิบัติ คือ ปกครองต้องมีต้องมีสภา สภาที่ครบถ้วน ถ้าไม่ครบถ้วน เขาว่าไม่ได้ แต่ก็เขา แต่อาจจะหาวิธีที่จะตั้งสภาที่ไม่ครบถ้วน และทำงานได้ ก็รู้สึกว่ามีอย่างที่ว่า ต้องขอโทษอีกทีนะ ใจคำว่ามั่ว ไม่ถูก ไม่ทราบใครจะทำมั่ว แต่ว่าปกครองประเทศมั่วไม่ได้ที่จะคิดอะไรแบบ แบบว่าทำปัด ๆ ไป ให้เสร็จ ๆ ไป ถ้าไม่ได้ เขาก็โยนให้พระมหากษัตริย์ทำ ซึ่งยิ่งร้ายกว่าทำมั่วอย่างอื่น เพราะพระมหากษัตริย์ไม่มีหน้าที่ที่จะไปมั่ว ก็เลยขอร้องฝ่ายศาลให้คิดช่วยกันคิด...”

(พระราชดำรัสในโอกาสที่ประธานศาลฎีกา (นายชาญชัย ลิขิตจิตถะ) นำผู้พิพากษาประจำศาล สำนักงานศาลยุติธรรม เผื่อฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล วันอังคาร ที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2549)

และอย่างไรก็ดี จากการศึกษาที่สังคมการเมืองไทยในเวลานั้นเดินทางเข้าสู่ภาวะที่เรียกว่า Dead lock ทางการเมือง ไม่มีรัฐสภา รัฐบาลเป็นเพียงรัฐบาลรักษาการ และยังมีการประชุมทางการเมืองต่อเนื่องเพื่อต่อต้านรัฐบาลรักษาการต่อ

ในที่สุดฝ่ายตุลาการ ในฐานะหนึ่งอำนาจอธิปไตยตามระบอบประชาธิปไตย โดยที่ศาลปกครองกลางมีคำพิพากษาให้เพิกถอนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เป็นการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ทั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดในทุกเขตเลือกตั้ง และการกระทำต่อมาภายหลังอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) จัดคูหาเลือกตั้งขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 104 โดยให้ผู้ใช้สิทธิหันหน้าเข้าผนังและหันหลังให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งทำให้การลงคะแนนไม่เป็นความลับ “การกระทำที่ทำให้การออกเสียงลงคะแนนไม่เป็นไปโดยลับทั้งในทางข้อเท็จจริง และในความรู้สึกของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง อันเป็นการไม่ชอบด้วย มาตรา 104 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเป็นเหตุให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ไม่ชอบด้วยบทบัญญัติดังกล่าวของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย... จึงพิพากษาให้เพิกถอนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ทั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดในทุกเขตเลือกตั้ง และการกระทำต่อมาภายหลังอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549” (โพสต์ทูเดย์, ม.ป.ป., ออนไลน์)

ทั้งสองกรณีนี้ผู้เขียนเข้าใจว่าเป็นการสะท้อนพระราชปณิธานของพระองค์ที่มีต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

พระบารมีเป็นที่พึ่ง คำจูนการปกครองไทย

และแม้ว่าในสังคมการเมืองไทยตลอดระยะเวลากว่า 70 ปี จะมีปัญหาทางการเมือง เนื่องจากระบบรัฐสภาของไทย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ไม่ได้เป็นไปตามครรลองของประชาธิปไตย โดยมีการยึดอำนาจรัฐประหารบ่อยครั้งก็ตาม และในสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมานับแต่การอภิวัฒน์ พ.ศ. 2475 เป็นแบบไม่มีพรรคใดได้เสียงข้างมากเด็ดขาด เว้นเสียแต่ในช่วงหลังการเลือกตั้งเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ที่พรรคไทยรักไทยได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากถึง 377 คน จาก 500 คน ทำให้สภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกพรรคส่วนใหญ่ คือ พรรคไทยรักไทย ขณะที่พรรคฝ่ายค้านนำโดยพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชนมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 123 คนเท่านั้น และนั่นเป็นเพียงครั้งเดียวที่เรามีสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากพรรคการเมืองขนาดใหญ่ครองที่นั่งเกินครึ่งในสภา และหากจะไล่เรียงสภาพการเมือง การปกครองไทยในรอบเจ็ดทศวรรษด้วยเนื้อที่อันจำกัดอาจไม่เพียงพอ ดังนั้น ผู้เขียนขอแบ่งถึงปัญหาของกลไกในระบบรัฐสภาไทยเป็น 2 ช่วงตามข้อเสนอของโกวิท วงศ์สุรวัฒน์ ซึ่งได้ชี้ให้เห็นภาพของความวุ่นวายภายในรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งและปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2550, หน้า 386) พบว่าปัญหาของกลไกในระบบรัฐสภาของไทยนั้น สามารถแบ่งได้กว้าง ๆ เป็น 2 ยุค คือ ยุคก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และยุคหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งทั้ง 2 ยุคนี้มีปัญหาที่สืบเนื่องกันมา ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

ยุคก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ปัญหาสำคัญในระบบรัฐสภาของไทยก่อนหน้าที่จะได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็คือ “ความไร้เสถียรภาพทางการเมือง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไร้เสถียรภาพของฝ่ายบริหารในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐบาลที่นำโดยนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 1 รัฐบาลที่นำโดยนายบรรหาร ศิลปอาชา และรัฐบาลที่นำโดยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นั้น ล้วนแต่มีจุดจบโดยมีเหตุมาจากการที่แกนนำรัฐบาลไม่สามารถประสานประโยชน์กับพรรคร่วมรัฐบาลและบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น ดังนี้

เหตุสำคัญที่ทำให้นายชวน หลีกภัย ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรก็เนื่องมาจากการที่พรรคพลังธรรมถอนตัวจากการร่วมรัฐบาลในระหว่างการอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ โดยมีประเด็นสำคัญมาจากการอภิปรายกรณีที่ดิน สป.ก. 4-01 แต่สำหรับกรณีนี้ต้องถือว่ากลไกการทำงานในการตรวจสอบถ่วงดุลของระบบรัฐสภาได้ทำงานตามที่ควรจะเป็น (และออกจะประสบความสำเร็จด้วย)

เหตุสำคัญที่ทำให้นายบรรหาร ศิลปอาชา ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรเนื่องมาจากการที่รัฐบาล โดยเฉพาะตัวของนายบรรหาร ศิลปอาชา ถูกโจมตีในเรื่องต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง และถูกพรรคประชาธิปัตย์อภิปรายไม่ไว้วางใจ นายกรัฐมนตรีอย่างหนักในหลายเรื่อง เช่น การซื้อขายที่ดิน การบริหารงานที่ส่อทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งกรณีสัญญาติของนายกรัฐมนตรีด้วย จนกระทั่งฝ่ายรัฐบาลต้องชิงปิดการอภิปราย ทั้ง ๆ ที่ผู้นำฝ่ายค้านยังไม่ได้กล่าวสรุปปิดการอภิปราย ซึ่งแม้ว่านายบรรหารจะสามารถผ่านการลงมติไม่ไว้วางใจมาได้ แต่ก็มีข่าวปรากฏออกมาว่า ได้มีกลุ่ม ส.ส. ได้รวมตัวกันกดดันให้นายบรรหารลาออกจากตำแหน่งเพื่อแลกกับการยกมือไว้วางใจ ทำให้นายบรรหารต้องประกาศว่าจะขอพิจารณาลาออกภายใน 7 วัน แต่เมื่อครบ

7 วัน นายบรรหารกลับประกาศยุบสภาเป็นการแก้เกมทางการเมือง ทั้งนี้ มีข้อสังเกตที่สำคัญคือ นายบรรหารในช่วงนั้นมีการขัดแย้งอย่างมากกับนายเสนาะ เทียนทอง ซึ่งเป็นแกนนำคนสำคัญในพรรคชาติไทย และมี ส.ส. ที่สังกัดอยู่กับ “มั่ง” ของตนเองที่เรียกว่า “กลุ่มวังน้ำเย็น” เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในกรณีที่นายบรรหารไม่ยอมแต่งตั้งให้นายเสนาะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายบรรหารดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยควบกับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (โดยนายเสนาะดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข) ซึ่งภายหลังการยุบสภานายเสนาะได้ยกกลุ่ม ส.ส. ของตนย้ายไปสังกัดพรรคความหวังใหม่ เพื่อสนับสนุนให้ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี การกระทำของนายเสนาะนี้ ทำให้พรรคชาติไทยที่นำโดยนายบรรหาร มี ส.ส. ลดลงเหลือเพียง 38 คน จากเดิมที่มีมากถึง 96 คน

เหตุสำคัญที่ทำให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (เนื่องจากในขณะนั้นบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ไม่ให้ยุบสภาได้) ก็เนื่องมาจากปัญหาในการบริหารงาน จนกระทั่งเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การประกาศลอยตัวค่าเงินบาท เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ทำให้เกิดการประท้วงอย่างหนักจากบรรดานักธุรกิจผู้ประกอบการต่าง ๆ ซึ่งเรียกกันว่า “มือบิสสิม” นอกจากนี้ การอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีที่นำโดยพรรคประชาธิปัตย์ ก็ทำให้สถานการณ์ของพลเอกชวลิตเลวร้ายลง ซึ่งในที่สุดก็มีข่าวปรากฏออกมาว่าได้มีกลุ่ม ส.ส. เข้าเจรจาและกดดันให้พลเอกชวลิตลาออก เพื่อแลกกับการยกมือให้ในการลงมติไม่ไว้วางใจ และเมื่อพลเอกชวลิตลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็ได้มีกลุ่ม ส.ส. ของพรรคร่วมรัฐบาลเดิม นำโดยนายเสนาะ เทียนทอง พยายามที่จะจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ โดยให้คงพรรคร่วมรัฐบาลเดิม อาทิ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย ไว้ และชูให้พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี แต่จากฝีมือ

การเดินเกมทางการเมืองของ พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ซึ่งสามารถดึงตัว ส.ส. กลุ่มปากน้ำที่นำโดยนายวัฒนา อิศวเหม ออกมาจากพรรคประชากรไทย ของนายสมัคร สุนทรเวช เพื่อมาสนับสนุนให้นายชวน หลีกภัย ขึ้นเป็น นายกรัฐมนตรี เป็นสมัยที่ 2 ได้สำเร็จ (เหตุการณ์นี้ทำให้นายสมัครกล่าวว่าเป็น กลุ่ม ส.ส. ของนายวัฒนานั้นเป็นเสมือนงูเห่าที่แวงกัดชวานา)

จากที่ได้กล่าวมาจะพบว่า การตีรวนเพื่อต่อรองทางการเมืองของกลุ่ม ส.ส. ที่เรียกกันว่าเป็น “มุ้งทางการเมือง” ที่อยู่ในพรรคการเมือง และพรรคร่วมรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของรัฐบาลบรรหารนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ และแทนที่นายกรัฐมนตรี เมื่อเผชิญปัญหานี้จะเลือกหนทางลาออก ก็มักจะเลือกหนทางในการยุบสภา แทน เพราะถือว่ารัฐบาลอันเป็นฝ่ายบริหารขัดแย้งกับสภาผู้แทนราษฎร อันเป็นฝ่ายนิติบัญญัติอย่างรุนแรง จนไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ จึงต้องยุบสภา เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินผ่านการเลือกตั้ง แต่สิ่งนี้เป็นเหตุผลตามทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ ส่วนเหตุผลทางการเมืองที่แฝงอยู่ก็คือ การประกาศยุบสภา เป็นเสมือนกับการลงโทษ ส.ส. ให้ต้องลงเลือกตั้งทั้งที่ยังไม่หมดวาระ และบางครั้งก็เพื่อชิงความได้เปรียบในการเลือกตั้ง เนื่องจากรัฐบาลรักษาการจะเป็นผู้ที่จัดการเลือกตั้ง

ยุคหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

เมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และมีรัฐบาลชุดแรกที่เลือกตั้งภายใต้กลไกของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็ได้รัฐบาลที่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี สิ่งต่าง ๆ ในช่วงแรกก็เหมือนจะไปได้ดีตามทฤษฎีที่วางเอาไว้ เพราะในที่สุดก็สามารถมี พรรคการเมืองที่เกือบจะสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ด้วยตัวเองเพียงพรรคเดียว คือ พรรคไทยรักไทย โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคไทยรักไทย

ในตอนแรก 248 คน และต่อมาได้มีการควรวรรณพรรคการเมืองต่าง ๆ มาเข้าร่วมกับพรรคไทยรักไทย ไม่ว่าจะเป็ น พรรคความหวังใหม่ พรรคเสรีธรรม พรรคชาติพัฒนา ทำให้พรรคไทยรักไทยมี ส.ส. ในสังกัดจำนวนมาก โดยสุดท้ายก็เหลือพรรคร่วมรัฐบาลเพียงพรรคเดียว คือพรรคชาติไทย ซึ่งก็มีสภาพเป็นเพียงลูกไล่ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เท่านั้น ไม่สามารถนำเสนอหรือต่อรองทางการเมืองใด ๆ ได้ทั้งสิ้น แม้กระทั่งนโยบายในรื่องบ้านเอื้ออาทรที่พรรคชาติไทยและรัฐมนตรีของพรรคเป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นมา ในที่สุดก็ถูกกลืนกลายเป็นว่า เป็นนโยบายหรือสิ่งประดิษฐ์ทางการเมืองที่คิดโดยพรรคไทยรักไทยและ พ.ต.ท.ทักษิณ โดยที่พรรคชาติไทยไม่สามารถนำผลงานในเรื่องนี้ของตนมาโฆษณาทางการเมืองได้

ระบบการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เริ่มเป็ นแบบเบนไปจากเจตนารมณ์มากขึ้นเรื่อย ๆ ดังที่อาจารย์เกษม ศิริสัมพันธ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “รู้ทันทักษิณ” ว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้สะกดขาดตัวเอง โดยที่ต้อ งการให้ระบบการเมืองไทยเป็นระบบ 2 พรรคการเมือง แต่ลืมไปว่าจากกลไกที่กำหนดขึ้นจะทำให้รัฐธรรมนูญสิ้นเกลกลายเป็นระบบการเมืองแบบพรรคเดียว และพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งเป็นพรรคแรก ภายหลังกการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะเป็นผู้ที่รวบทรัพย์สินในระบบไปทั้งหมด

จุดตายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้นคือ “วุฒิสภา” เนื่องจากผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีความคิดว่า วุฒิสภาที่จะได้มาตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้นั้น จะเป็ นวุฒิสภาที่ปลอดจากการเมืองของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นความคิดที่อุดมคติมากเกินกว่าที่ระบบและกลไกที่สร้างไว้จะทำได้

เมื่อตั้งสมมติฐานว่า วุฒิสภา เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์จากนักการเมืองและพรรคการเมือง จึงได้กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจสำคัญในการเลือกบุคคลให้เข้าไปดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระที่สำคัญก็ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญหวังว่า สิ่งเหล่านี้จะเป็นนวัตกรรมทางการเมืองในการตรวจสอบ

ที่ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อาจจะคาดไม่ถึงว่าจะสามารถทำให้มีพรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดอยู่ เหลือไม่ถึง 5 พรรคได้ในการเลือกตั้งเพียง 2 ครั้ง (สังเกตได้จากการกำหนดให้มีตัวแทนพรรคการเมืองไม่น้อยกว่า 5 พรรค ในกระบวนการคัดสรร คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ) โดยภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อ พ.ศ. 2548 มีพรรคการเมืองที่มี ส.ส. เหลือเพียง 4 พรรค คือ พรรคไทยรักไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน (อนึ่ง พรรคมหาชนมีสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งเพียง 2 คน และมีข่าวลือว่าได้ถูกพรรคไทยรักไทยซื้อตัวไป)

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก็ยังอาจคาดไม่ถึงว่าจะมีพรรคการเมืองใดที่สามารถแทรกแซงวุฒิสภาได้อย่างเด็ดขาดหรือสามารถซื้อตัวสมาชิกวุฒิสภาให้คอยเป็นผู้รับใบสั่งในการสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ ได้

แต่เมื่อมีพรรคการเมืองที่สามารถแทรกแซงวุฒิสภาได้ จึงทำให้ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานของฝ่ายบริหารที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ให้ความหวังเอาไว้ต้องพังพินาศลง คือ นอกจากจะไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้อย่างเต็มที่แล้ว ในบางครั้ง ยังอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเล่นงานฝ่ายตรงข้ามของพรรครัฐบาลได้อีกด้วย

เมื่อวุฒิสภาอันเป็น “จุดตาย” ของกลไกการตรวจสอบสามารถแทรกแซงได้ กลไกการตรวจสอบที่ได้รับการคิดค้นขึ้นมาใหม่ทั้งหมดจึงเป็นอัมพาต นอกจากนี้ เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ให้ความเชื่อมั่นกับสิ่งเหล่านี้ จึงลดความสามารถในการตรวจสอบและถ่วงดุลของอำนาจนิติบัญญัติ ในส่วนของสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น เมื่อกลไกที่ว่า

ไม่สามารถทำงานได้ และกลไกการตรวจสอบของสภาผู้แทนราษฎรก็ถูกบั่นทอนให้อ่อนแอ (ผ่านการกำหนดจำนวนเสียงสนับสนุนของ ส.ส. ในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ เช่น ต้องมีไม่ต่ำกว่า 200 เสียง จึงสามารถเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีได้ ต้องมีไม่ต่ำกว่า 125 เสียง จึงสามารถเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีกรณิทุจริตได้ เป็นต้น) ดังนั้น กลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลจึงอาจกล่าวได้ว่าแทบไม่มีเหลืออยู่เลย หรือถึงมีอยู่ก็แทบจะไม่สามารถใช้งานได้เลย

อนึ่ง การเสนอกฎหมายของประชาชนนั้นในทางปฏิบัติก็ไม่สามารถได้ผลหรือมีประสิทธิภาพแต่อย่างใด เนื่องจากเมื่อประชาชนเสนอกฎหมายไปแล้วหากไม่มีการนำเข้าพิจารณา หรือที่เรียกกันว่า “ตอง” ไปเรื่อย ๆ ก็ไม่สามารถทำอะไรได้

ในส่วนของ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภานั้นก็ปรากฏว่า ได้มีการส่งญาติหรือคู่สมรสของนักการเมือง หรือ ส.ส. ลงสมัครเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการเรียกวุฒิสภาว่าเป็น “สภาทาส” บ้าง “สภาผัวเมีย” บ้าง ซึ่งแม้ว่าจะห้ามไม่ให้หาเสียงเลือกตั้ง แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าผู้สมัคร ส.ว. จำนวนไม่น้อยใช้ฐานสนับสนุนทางการเมืองจากนักการเมืองทั้ง ส.ส. หรือนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง ทั้งนี้ แม้ว่าผู้ที่สมัคร ส.ว. ควรจะต้องทราบว่าการทำหน้าที่ของ ส.ว. นั้น ก็คือการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล กลั่นกรองกฎหมายเป็นหลัก แต่ก็ปรากฏว่าได้มี ส.ว. บางคนที่ขอลาออกจาก ส.ว. โดยให้เหตุผลว่า ตนเองไม่สามารถทำใจให้เป็นกลางได้ ไม่สามารถที่จะตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ เพราะเป็นรัฐบาลที่ต่ออย่างเหลือประมาณ จึงต้องขอลาออกจาก ส.ว. เพื่อเตรียมตัวที่ลงสมัคร ส.ส. ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป

ทั้งนี้ สำหรับการเลือกตั้งนั้น แม้ว่ารัฐบาลรักษาการจะไม่ได้เป็นผู้จัดการเลือกตั้ง แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้รับการคัดเลือกมาจากวุฒิสภาที่ถูกแทรกแซง ก็กลายเป็นเสมือนตัวแทนของพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง และไม่สามารถจัดการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมได้ ดังที่ได้มีคำพิพากษาของศาลเป็นที่ปรากฏ

ส่วน ส.ส. ก็ถูกเงื่อนไขต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งไม่น้อยกว่า 90 วัน จึงจะสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้ ทำให้ไม่กล้าที่จะต่อรองกับหัวหน้าพรรคการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น และทำให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีอำนาจควบคุม ส.ส. และสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างเด็ดขาดโดยปริยาย

จะเห็นได้ว่าในช่วงของความวุ่นวายไร้เสถียรภาพทางการเมืองทั้งในก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และหลังจากนั้นก่อนการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 จะพบได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อทุก ๆ รัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร หากทูลเกล้าทูลกระหม่อมขึ้นไปถึงพระองค์แล้ว พระองค์แทบจะไม่ปฏิเสธ อาทิ การตราพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร การลาออกของนายกรัฐมนตรี การลงพระปรมาภิไธยในกฎหมายสำคัญ ๆ ที่รัฐบาลทูลเกล้าฯ นั้นแสดงให้เห็นว่า แม้พระองค์จะอยู่เหนือการเมือง แต่ในกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปของชาติบ้านเมือง พระองค์ก็ไม่ทรงละเลยหรือนิ่งเฉย หากแต่พร้อมที่จะพระราชทานคำแนะนำหรือชี้แนะต่อการแก้ไขปัญหาอัน ๆ ดังที่เรามักจะเห็นกันในวันที่ 4 ธันวาคม ของทุก ๆ ปี ตลอดรัชสมัยของพระองค์ที่เปิดโอกาสให้รัฐบาลทูตานุทูต ผู้นำเหล่าทัพและประชาชนทั่วไปเข้าเฝ้าถวายพระพร

บทสรุป

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อการเมืองการปกครองของไทยมาตลอดรัชสมัยของพระองค์ ในพระราชอำนาจหน้าที่ของพระองค์ คือการทรงงานเพื่อประเทศและพสกนิกร ขณะเดียวกันกับที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่พระองค์มักสื่อสารต่อสาธารณชนอยู่บ่อยครั้ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และประชาชนชาวไทยสามารถนำไปปฏิบัติได้ และแม้ในวันนี้ แม้พระองค์จะเสด็จสู่สวรรคาลัย แต่สิ่งที่พระองค์ทรงสร้างไว้ให้แก่สังคมการเมืองไทย รวมถึงพระมหากรุณานานับประการที่พระองค์มีต่อประชาชนชาวไทย จะสถิตยอยู่ในหัวใจพสกนิกรทุกหมู่เหล่าตราบนิจนิรันดร์

รายการอ้างอิง

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2550). *ภาคผนวก: เอกสารทางวิชาการประกอบแผนพัฒนาการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2550). *ภาคผนวก: เอกสารทางวิชาการประกอบแผนพัฒนาการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- โพสท์ทูเดย์. (ม.ป.ป.). *ศาลปกครองพิพากษาเพิกถอนการเลือกตั้ง 2 เม.ย. เหตุจัดคูหาไม่เป็นความลับ*. วันที่ค้นข้อมูล 25 สิงหาคม 2560, เข้าถึงได้จาก http://www.parliament.go.th/news/news_detail.php?prid=5967
-